

ЕКОНОМІКА ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 338.43:631.173
JEL Q16

Скоцик В.Є.,
д-р екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Свиноус І.В.,
д-р екон. наук, професор,
Білоцерківський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Skotsyк V.Ye.,
dr.sc.(econ.), assoc. prof.,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Svynous I.V.,
dr.sc.(econ.), professor,
Bila Tserkva National Agrarian University

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PRINCIPLES OF THE USE OF TECHNICAL MEANS BY AGRICULTURAL ENTERPRISES

Постановка проблеми. На противагу іншим галузям національного господарства використання техніки у сільському господарстві має низку відмінних рис. Це насамперед сезонний характер виробництва, який зумовлює неритмічне використання техніки. Крім того, для виробництва сільськогосподарської продукції потрібна різноманітна техніка: для обробки ґрунту, сівби, догляду за посівами, збирання врожаю, заготівлі кормів, для обробки зерна та іншої сільськогосподарської продукції. Польові роботи виконуються під відкритим небом і на значній території. Надто великий вплив має потреба виконання окремих технологічних операцій у чітко визначені агротехнічні строки.

З метою забезпечення ведення ефективного сільськогосподарського виробництва необхідно досягти оптимального формування та раціонального використання складових технічної бази, що передбачає наявність і пристосованість техніки й обладнання до специфіки виробничого процесу, достатній рівень забезпеченості технікою для своєчасного виконання агротехнологічних операцій, за допустимим віком, які відповідають масштабам виробництва, оптимального поєднання силових і робочих машин. При цьому невирішеним є питання визначення економічної доцільності використання власної сільськогосподарської техніки або залучення техніки у сторонніх організацій, які надають такі послуги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оцінки й підвищення ефективності використання машинно-тракторного парку приділяли увагу багато зарубіжних та вітчизняних науковців. Різні аспекти використання технічних ресурсів та організації системи технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва розглядалися у працях: В.Г. Андрійчука, П.І. Гайдуцького, М.І. Грицишина, Т.С. Івашківа, Г.М. Калетніка, М.В. Краснощоківа, В.А. Левченко, М.Г. Лобаса, А.Г. Мазур, М.М. Моголової, А.В. Непочатенко, В.І. Пастухова, В.П. Ситника, А.М. Стельмащука, В.Л. Товстопята, О. В. Ульяновченка, В.С. Шибаніна та ін. Ними розроблено

теоретичні засади і науково-практичні рекомендації щодо створення та функціонування технічного потенціалу сільськогосподарського виробництва.

Заслуговує на увагу думку М. М. Могилової, яка вважає, що повинен бути в сільськогосподарських підприємствах сформований амортизаційний фонд – джерело власних фінансових ресурсів, які спрямовуються на відтворення технічної бази господарств корпоративного сектору аграрної економіки. Підтримуємо думку А.В. Непочатенка щодо здійснення періодичної індексації основних засобів, зокрема її активної частини на індекс інфляції. На нашу думку, це забезпечить об'єктивність відображення витрат на виробництво сільськогосподарської продукції.

Кризовий стан матеріально-технічної бази більшості суб'єктів агробізнесу, на думку О.В. Ульянченка, є порушенням паритетності між цінами на технічні засоби та сільськогосподарську продукцію.

Позитивно оцінюючи результати останніх досліджень і публікацій вважаємо, що досліджувана проблема вимагає подальшого вивчення, зокрема щодо повнішого обґрунтування організаційно-економічних засад використання технічних засобів сільськогосподарськими підприємствами.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо форм ефективного використання технічних засобів сільськогосподарськими підприємствами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Недостатній рівень технічного забезпечення сільськогосподарськими підприємствами призводить до отримання ними суттєвих збитків у вигляді недоотримання сільськогосподарської продукції.

У своїх дослідженнях І.Д. Бурковський зазначає, що при порушенні агротехнічних термінів сівби пшениці зниження врожайності досягає 0,4 ц/га на добу [1]. Природно-біологічні фактори в сільському господарстві більшою мірою, ніж у промисловості впливають на оборотність основних і обігових засобів. У сільському господарстві вони обертаються повільніше, а фондомісткість сільськогосподарського виробництва значно вища, ніж у промисловості, оскільки для дотримання агротехнічних вимог засоби механізації експлуатуються протягом року нетривалий термін. Вузька спеціалізація сільськогосподарських машин і знарядь, обмеженість термінів виконання робіт призводить до того, що вони задіяні від 15 до 110 днів у році, тобто від 4 до 33 % календарного часу. Тому в сільському господарстві має бути вища енергоозброєність, ніж у промисловості. Використання техніки в сільськогосподарській галузі не тільки різко скорочує рівень затрат праці, а й безпосередньо впливає на результати виробництва продукції, що забезпечує оновлення машинно-тракторного парку господарств корпоративного сектору економіки.

Із цією метою необхідно обґрунтувати методичні підходи до прийняття обґрунтованого рішення щодо придбання сільськогосподарської техніки або її оренди. Вважаємо, що формування парку технічних засобів у сільськогосподарських підприємствах необхідно ув'язувати передусім з потребою досягнення вищого рівня ефективності використання власних технічних засобів порівняно із вартістю сервісних послуг сторонніх організацій, що характеризується показником собівартості 1 га обробленої чи зібраної площі. Для цього проводимо порівняльний аналіз розрахованих показників ефективності використання сільськогосподарської техніки, зокрема зернозбиральних комбайнів на прикладі малих, середніх і великих господарств корпоративного сектору аграрної економіки. Основною класифікаційною ознакою нами визначено площу сільськогосподарських угідь. Так, до групи малих сільськогосподарських підприємств віднесемо господарства із площею до 500 га, середні 500,1 – 5000 га, великі – понад 5000 га сільськогосподарських угідь. Площа зернових культур у структурі посівних площ становить близько 50%. Для розрахунку візьмемо комбайн фірми «Класс».

Як свідчать результати проведених досліджень рівня витрат при збиранні врожаю власною зернозбиральною технікою в сільськогосподарських підприємствах залежно від розміру площі сільськогосподарських угідь, найвищий рівень спостерігається в господарствах з площею землекористування до 500 га, тобто в малих господарствах корпоративного сектору аграрної економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна собівартість використання зернозбиральних комбайнів залежно від розмірів сільськогосподарського підприємства та послуг сторонніх організацій у 2016 р.

Показники	Малі с.-г. підприємства	Середні с.-г. підприємства	Великі с.-г. підприємства	Вартість послуг сторонньої організації
Оплата праці грн/га	150	150	150	-
Вартість пального грн/га	225	225	225	-
Амортизаційні відрахування	420	350	290	-
Всього витрат	855	725	665	750

Джерело: розрахунки авторів

Очевидно, що дана обставина викликана незначним терміном використання зернозбиральних комбайнів, що призводить до зростання рівня амортизації порівняно з іншими категоріями суб'єктів господарювання агробізнесу. В даному випадку для даної категорії сільськогосподарських товаровиробників є три варіанти подальшого напрямку господарювання:

Варіант 1. Відмова від придбання технічних засобів і орієнтування на використання послуг сторонніх організацій, виходячи із співвідношення ціни та власних витрат. При цьому виникає ризик невиконання агротехнічних заходів в оптимальні терміни через небажання використовувати широкозахватну техніку на незначних площах. У зв'язку з цим пропонується укласти довгострокові договори між малим господарством корпоративного сектору аграрної економіки і сервісним підприємством з надання послуг із зазначенням поденного графіка. В такому випадку всі суб'єкти договірних правовідносин змушені виконувати договірні умови. Сервісному підприємству, що обрав як цільовий ринковий сегмент малі сільськогосподарські підприємства, слід при встановленні ціни пропозиції на послуги виконати такі розрахунки: провести маркетингові дослідження й оцінити середні розміри споживачів у зоні обслуговування за відповідними видами робіт; розрахувати собівартість послуг; обчислити коефіцієнт націнки як співвідношення середніх обсягів робіт у зоні обслуговування з нормативними; визначити величину максимальної націнки, виходячи з коефіцієнта і розміру питомої амортизації.

Варіант 2. З метою продовження тривалості використання технічних засобів – у цьому випадку зернозбиральних комбайнів, їхнім власникам – сільськогосподарським підприємствам пропонується використовувати ці комбайни для надання послуг іншим юридичним особам у сфері агробізнесу, які є платниками 4 групи. Згідно з пп. «в» пп. 209.15.2 п. 209.15 ст. 209 р. V Податкового кодексу України ПКУ надання послуг іншим сільськогосподарським підприємствам з використанням сільськогосподарської техніки, крім надання її у фінансову оренду (лізинг), відноситься до діяльності у сфері сільського господарства [3].

Перелік послуг, які можуть надаватися суб'єктом спеціального режиму оподаткування ПДВ у межах діяльності у сфері сільського господарства, визначено у підпунктах 209.17.14 та 209.17.15 п. 209.17 зазначеної статті Кодексу, а саме: надання послуг у рослинництві, облаштуванні ландшафту (зокрема, надання послуг із використанням сільськогосподарської техніки за участю обслуговуючого персоналу); надання послуг у тваринництві.

Згідно з ДК КВЕД 009:2010, затвердженим наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457, надання послуг у рослинництві, облаштуванні ландшафту підпадає під код класифікації видів економічної діяльності 01.61 «Допоміжна діяльність у рослинництві».

При цьому відповідно до Методологічних основ та пояснень до позицій Класифікації видів економічної діяльності, затверджених наказом Держстату України від 23.12.2011 р. № 396, клас, визначений під кодом класифікації видів економічної діяльності 01.61 «Допоміжна діяльність у рослинництві», включає, зокрема, надання сільськогосподарської техніки разом із обслуговуючим персоналом.

У зв'язку з цим послуги зі збирання врожаю чи виконання інших агротехнічних заходів, які можуть виконувати сільськогосподарські підприємства – власники технічних засобів господарствам населення, вірогідно негативно позначаються на частці виручки від реалізації сільськогосподарської продукції, оскільки даний вид діяльності не відповідає пп. 209.15.2 п. 209.15 ст. 209 р. V ПКУ. В даному випадку необхідно внести пропозиції на законодавчому рівні щодо змін, зокрема, в Податковому кодексі України, що надання послуг сільськогосподарським товаровиробникам, статус якого мають господарства населення, є видом сільськогосподарської діяльності, що дає можливість отримувати податкові пільги як платника єдиного податку 4-ї групи.

Варіант 3. Формування кооперативного об'єднання на базі декількох малих господарств корпоративного сектору аграрної економіки з вирощування сільськогосподарських культур, використовуючи неформальні відносини при використанні технічних засобів. Дана умова використання сільськогосподарської техніки не суперечить основним статтям ПКУ щодо надання статусу платника податків 4 групи. Саме на таких принципах засновані машинні ринги фермерів у Німеччині та деяких інших країнах. Створення обслуговуючого кооперативу на основі малих господарств корпоративного сектору аграрної економіки та господарств населення несе в собі ризик через невизначеність юридичного статусу сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу [4].

Як свідчать дослідження, для середніх сільськогосподарських підприємств доцільно мати власний машинно-тракторний парк, оскільки навантаження на технічні засоби дещо вищі від до нормативного навантаження. Крім того, наявність достатньої площі сільських угідь, які сконцентровані у вигляді єдиного земельного масиву, дозволяє використовувати широкозахватні ґрунтообробні агрегати та зернозбиральну техніку, що суттєво знижує її собівартість в розрахунку на 1 га.

Вдаватися до допомоги сервісного підприємства доцільно на збиральних роботах, які характеризуються найбільш жорсткими вимогами до агротермінів і великими втратами при їх порушенні, при високій урожайності та ціні на продукцію.

Встановлено, що сервісні підприємства, вибираючи цільовим ринковим сегментом середні сільськогосподарські підприємства, при визначенні ціни пропозиції на механізовані послуги повинні встановлювати націнку до собівартості в межах величини втрат від порушення агротермінів по даному виду робіт.

У великих сільськогосподарських підприємствах доцільно створювати внутрішньогосподарські машино-технологічні станції і не орієнтуватися на отримання послуг сторонніх організацій через економічну недоцільність. Такі МТС повинні бути укомплектовані енергонасиченою та широкозахватною технікою і мати відповідну ремонтну базу. В більшості з них рівень навантаження відповідає нормативному значенню. Враховуючи зональність розташування сільськогосподарських угідь великих сільськогосподарських підприємств, більшість із них використовують широтний спосіб використання технічних засобів, що суттєво підвищує її ефективність [5]. Крім того, придбання навислого обладнання суттєво розширює період корисного використання сільськогосподарської техніки у великих господарствах корпоративного сектору аграрної економіки.

З метою активізації інноваційно-інвестиційної активності на ринку сільськогосподарської техніки існує необхідність у побудові інтегрованої міжfirmової виробничої мережі для таких підприємств за умови розвитку техніко-технологічних парків (ТТП) (промислових парків, технологічних інкубаторів, технологічних парків) на основі великих машинобудівних підприємств. Техніко-технологічні парки створюють умови для підвищення ефективності діяльності малих промислових підприємств на основі інтеграції.

Зазначимо, що під інноваційно-активними структурами розуміють договірну міжfirmову виробничу мережу малих і середніх господарюючих суб'єктів (резидентів), які розміщені в спеціально створеній промисловій зоні з єдиною інженерною інфраструктурою, технологічно пов'язаних із великим підприємством (інтегратором), що здійснює розробку та виробництво кінцевої продукції [6].

Сучасна концепція малого та середнього наукоємного бізнесу вимагає розвитку особливого середовища, інфраструктури, яка спрямовує інноваційну діяльність у необхідному напрямі. Саме ці інноваційні структури як сприятливе середовище для генерації наукових ідей, їх реалізації та дифузії у практичній діяльності будуть формувати для підприємств сільськогосподарського машинобудування синергетичні ефекти.

Узагальнення зарубіжної практики щодо розвитку інноваційних структур дозволило виділити кілька їх моделей. Так, в американській моделі еволюційно сформувалися три підходи: підприємство, яке здає в оренду наукоємним фірмам площі, придатні для ведення науково-дослідної роботи та розробки експериментальних інноваційних зразків; організація сервісних центрів; створення промислових центрів.

Європейська модель промислового парку основною метою передбачає трансфер технологій та посилення процесу впровадження наукових винаходів у виробництво [7].

Японська модель розвитку промислових парків робить акцент на створення «м'якої» структури, яка управляється кваліфікованими кадрами та передбачає застосування новітніх технологій, інформаційного забезпечення, капіталу, що вкладається у нові дослідження, мереж телекомунікацій.

Враховуючи світовий досвід формування та функціонування промислових парків, які розглядаються як інфраструктура підтримки інноваційного підприємництва, становлення технологічної бази, та зважаючи на кризовий стан розвитку сільськогосподарського машинобудування, вважаємо за доцільне розвивати такі інноваційні структури у цій галузі в Україні на основі створення техніко-технологічних парків.

Основними напрямками розвитку техніко-технологічних парків повинні стати: імпортозаміщення компонентної бази для виробництва конкурентоспроможної продукції; розвиток малого і середнього виробничого бізнесу; підвищення інвестиційної привабливості сектору сільськогосподарського машинобудування; створення нових робочих місць; трансфер інноваційних технологій від великих машинобудівних підприємств до незалежних постачальників комплектуючих.

Принципами створення техніко-технологічних парків у досліджуваній галузі повинні стати: принцип синергії – ефективність діяльності підприємств, що входять до парку має бути вищою, ніж якщо б вони працювали поза інтегрованою системою; принцип відкритості – можливість для інтеграції повинні мати усі господарючі суб'єкти; принцип свободи прийняття управлінських рішень – взаємовідносини між учасниками повинні мати партнерський довгостроковий характер; принцип конкуренції – розвиток конкуренції між учасниками цієї інтеграційної структури; принцип додержання галузевих пріоритетів – створення і розвиток парків має сприяти реалізації стратегії розвитку пріоритетних галузей; принцип гнучкості – спроможність учасників оперативно змінювати свої цілі та організаційні форми під впливом динамічного середовища; принцип централізації – централізоване управління для розвитку конкурентних переваг та сприятливих умов для підприємств, що до нього входять; принцип мотивації – з метою залучення та утримання учасників у структурі необхідні відповідні мотиваційні принципи; принцип інноваційної орієнтації – інтеграція підприємств має бути спрямована на створення, використання і трансфер інноваційних технологій від великих машинобудівних підприємств до учасників інтеграційного об'єднання.

Створення та розвиток техніко-технологічного парку являє собою алгоритм послідовних дій та сукупність інструментів, що забезпечують реалізацію таких інвестиційних проектів.

Важливим етапом розвитку техніко-технологічних парків є створення управляючої компанії, яка здійснює функції, спрямовані на розвиток та забезпечення об'єктами інженерно-технічної, виробничої та логістичної інфраструктури. Основними напрямками діяльності управляючої компанії можуть стати: комплексне консультативне та сервісне супроводження учасників парку; інформаційне забезпечення; сприяння у залученні зовнішніх інвестицій; комунальне та інженерне забезпечення (за умови укладення прямих договорів із постачальниками ресурсів і підприємствами учасників). Основою розвитку техніко-технологічних парків повинні стати довгострокові партнерські відносини між його учасниками за такими напрямками, що передбачають розвиток партнерських відносин при створенні інноваційної продукції; при виробництві продукції; розвиток партнерських відносин у здійсненні інвестиційної діяльності [8].

Окрім того, техніко-технологічні структури будуть створювати привабливі умови для підприємств малого і середнього бізнесу. Водночас не всі вони можуть бути віднесені до пріоритетних для створюваного парку. Для цього доцільно проводити аналіз за двома критеріями, а саме: частка поставок продукції учасника інтегратора у загальному обсязі поставок для виробництва продукції, критичним рівнем виробничо-збутової залежності постачальника від підприємства інтегратора у практиці машинобудівних підприємств зазвичай становить до 25%; рівень технологічної взаємодії між підприємством-учасником та компанією інтегратором, який необхідно визначати на основі таких показників: спільне фінансування науково-дослідних і дослідницько-конструктивних робіт при розробці компонентів для кінцевої продукції; наявність спільних проектів удосконалення технології виробництва; передача технологій від інтегратора до потенційного учасника (трансфер технологій); створення програм спільного навчання персоналу (на базі навчальних центрів підприємства-інтегратора); рівень інтеграції IT-технологій проектування; створення єдиних виробничих систем стандартів проектування продукції; функціонування єдиної логістичної системи «точно у визначений термін».

З метою визначення вагомості постачальника у діяльності машинобудівного підприємства-інтегратора доцільно використати ABC-аналіз та поділити їх на три групи:

до групи А слід віднести найбільш пріоритетних постачальників, які тісно пов'язані із підприємством-інтегратором ТТП, що визначається часткою поставок інтегратора у загальному обсязі поставок, яка перевищує 25%, а також існує високий рівень їх технологічної взаємозалежності. Цілями входження до структури ТТП є інтеграція виробничої та інноваційної діяльності з іншими учасниками парку, у результаті чого формується ефект, який забезпечується високим рівнем синергії (значна економія за рахунок стандартизації виробництва, налагодженій логістиці, спільному навчанню персоналу і т.д.). Саме для учасників цієї групи машинобудівним підприємством повинні бути передбачені механізми їх підтримки: пільгові орендні ставки; пільгове оподаткування; субсидування відсоткових ставок по кредитах; консультативна підтримка шляхом надання консультативних послуг; зниження бюрократичного навантаження на бізнес;

до групи В необхідно віднести постачальників, які у загальному обсязі поставок становлять від 10 до 25%. Для цих господарюючих суб'єктів необхідно забезпечити інформаційну та консультативну підтримку, а також сприятливі умови для розвитку технологічної та виробничої взаємодії із підприємством-інтегратором. Внаслідок спільної діяльності формується середній рівень ефекту синергії в основному за рахунок зниження логістичних витрат. Цілями входження до структури ТТП є інтеграція виробничої та інноваційної діяльності з іншими учасниками;

до групи С слід віднести нестратегічних резидентів, які взагалі не взаємодіють із підприємством-інтегратором, їхня діяльність може бути не пов'язаною із пріоритетними напрямками розвитку ТТП. Цілями входження до структури ТТП є одержання доступу до оренди виробничих потужностей за доступними цінами. Важливим завданням для них є пошук активізації напрямів спільної діяльності із підприємством-інтегратором.

На стадії планування необхідності створення техніко-технологічного парку на базі підприємства сільськогосподарського машинобудування слід здійснити: попередній аналіз умов та передумов доцільності створення ТТП; визначення цілей та задач його функціонування; розробити концепцію його розвитку [9].

На етапі організації ТТП необхідно сформувати підсистему управління шляхом розробки: організаційно-правових положень розвитку ТТП; попереднього техніко-економічного обґрунтування (ТЕО) та ТЕО; визначення групи пріоритетних учасників; інвестиційних проектів розвитку парку; механізму економічних взаємовідносин інтегратора та учасників; розробити та підписати договір про створення ТТП.

При створенні парків важливим питанням є також формування організаційної структури, яка повинна створити умови для ефективного розподілу коштів, надання послуг щодо розвитку інноваційної діяльності, технологічного трансферу, комерціалізації науково-технічної продукції. При створенні ТТП необхідно розробити механізм організації взаємодії між власником обладнання,

нерухомості, інноваційних ідей та підприємцями. Отже, доцільно забезпечити управляючою компанією як організації, яка професійно займається управлінням та розвитком нерухомості та обладнання для розвитку сучасного інноваційного середовища з метою підтримки інноваційного підприємства шляхом розвитком матеріально-технічної, сервісної, фінансової та інших складових ресурсного забезпечення з метою становлення, розвитку, підтримки та підготовки до самостійної діяльності малих і середніх інноваційних підприємств. Найбільш доцільною організаційною структурою управління техніко-технологічним парком є гнучка структура, динамічна, спроможна формувати у менеджерів готовність до змін. Саме ці умови може забезпечити матрична організація управління.

Отже, окрім інтегратора у техніко-технологічному парку, якими є підприємства сільськогосподарського машинобудування, до його структури доцільно залучити представників консалтингових компаній, профільних вищих навчальних закладів, науково-дослідних та експериментальних установ, інжинірингових центрів і сервісних служб, а також постачальників комплектуючих.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, середнім сільськогосподарським підприємствам доцільно формувати власний машинно-тракторний парк, послуги сторонніх організацій варто використовувати на збиральних роботах, які мають короткі агротерміни виконання, значні втрати при їх порушенні, за високої урожайності та ціни на продукцію. Визначення сервісними підприємствами ціни пропозиції на механізовані послуги для цієї групи доцільно на основі націнки до собівартості в межах величини втрат від порушення агротермінів при проведенні даного виду робіт.

Великим сільськогосподарським підприємствам доцільно створювати внутрішньогосподарські машинно-технологічні станції. Для них використання послуг сторонніх організацій є економічно недоцільним. З метою передбачення можливості надання ними послуг для господарств населення необхідно внести пропозиції на законодавчому рівні, зокрема в Податковий кодекс України, стосовно того, що надання послуг сільськогосподарським товаровиробникам, статус якого мають господарства населення, є видом сільськогосподарської діяльності, що дає можливість отримувати податкові пільги як платника єдиного податку 4 групи.

Створювати сільськогосподарський обслуговуючий кооператив доцільно для малих сільськогосподарських підприємств, однак слід зважати на наявний ризик через невизначеність юридичного статусу такого кооперативу. В зв'язку з цим слід внести відповідні зміни до нормативно-правових актів, зокрема в Податковий кодекс України щодо надання статусу «сільськогосподарський товаровиробник» сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам.

З метою активізації інноваційних процесів у аграрному секторі запропоновано створення техніко-технологічних парків, інтеграторами яких повинні стати підприємства сільськогосподарського машинобудування, а також до їх складу доцільно залучити представників консалтингових компаній, профільних вищих навчальних закладів, науково-дослідних та експериментальних установ, інжинірингових центрів і сервісних служб, постачальників комплектуючих. Основними напрямками розвитку техніко-технологічних парків мають стати: імпортозаміщення компонентної бази для виробництва конкурентоспроможної продукції; розвиток малого і середнього виробничого бізнесу; підвищення інвестиційної привабливості сектору сільськогосподарського машинобудування; створення нових робочих місць; трансфер інноваційних технологій від великих машинобудівних підприємств до незалежних постачальників комплектуючих.

Література

1. Бурковський І. Д., Гаркуша О. М., Гончаренко І. В. Оснащеність аграрного сектору АПК технікою та забезпечення ефективного її використання в умовах становлення ринкових відносин: монографія. Київ: ІАЕ УААН, 2000. 184 с.
2. Дивнич О. Д., Дивнич А. В., Статівка Д. І. Технічне забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції підприємств України. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 5. С. 95-99.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-17. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 15.05.2018).
4. Захарчук О. В. Матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств України та їх модернізація. *Економіка АПК*. 2016. № 7. С. 72-79.
5. Демчак І. М., Івченко В. М., Шишкін Ю. В. Інженерно-технічне забезпечення АПК та важелі державного впливу на нього в Україні. *Продуктивність агропромислового виробництва*. 2017. № 29. С. 3-17.
6. Самойлик Ю. В. Матеріально-технічне забезпечення АПК: тенденції, механізми, перспективи. *Економіка і регіон*. 2014. № 4. С. 17-22.
7. Уханова І. О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні: монографія. Одес. нац. екон. ун-т. Одеса: ОНЕУ, 2012. 131 с.
8. Князевич А. Формирование и функционирование инновационной инфраструктуры Украины: монографія. Рівне: Волинські обереги, 2016. 272 с.

References

1. Burkovskiy, I.D., Harkusha, O.M. and Honcharenko, I.V. (2000), *Osnashchenist ahrarnoho sektoru APK tekhnikoju ta zabezpechennia efektyvnoho yij vykorystannia v umovakh stanovlennia rynkovykh vidnosyn* [Equipping of agrarian sector AIC of machinery and ensuring its efficient use in the conditions of formation of market relations], monograph, IAE UAAN, Kyiv, Ukraine, 184 p.
2. Dyvnych, O.D., Dyvnych, A.V. and Stativka, D.I. (2016), "Technical provision of manufacturing agricultural products by enterprises of Ukraine", *Prychornomorski ekonomichni studii*, iss. 5, pp. 95-99.
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "Tax Code of Ukraine" dated 2.12.2010 no. 2755-17, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (access date May 15, 2018).
4. Zakharchuk, O.V. (2016), "Logistical support of agricultural enterprises of Ukraine and their modernization", *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 72-79.
5. Demchak, I.M., Ivchenko, V.M., Shyshkin, Yu.V. (2017), "Engineering and technical support of the AIC and levers of state influence on it in Ukraine", *Produktyvnist ahropromyslovoho vyrobnytstva*, no. 29, pp. 3-17.
6. Samoilyk, Yu.V. (2014), "Logistic support of AIS: trends, mechanisms and prospects", *Ekonomika i rehion*, no. 4, pp. 17-22.
7. Ukhanova, I.O. (2012), *Rozvytok ta funktsionuvannia tekhnoparkiv: svitovyi dosvid ta spetsyfika v Ukraini* [Development and functioning of technology parks: world experience and specificity in Ukraine], monograph, Odes. nats. ekon. un-t, ONEU, Odesa, Ukraine, 131 p.
8. Knyazevich, A. (2016), *Formirovaniye i funktsionirovaniye innovatsionnoy infrastruktury Ukrainy* [Formation and functioning of innovation infrastructure in Ukraine], monograph, Volynski oberehy, Rivne, Ukraine, 272 p.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2018 р.